

Δομή μιας πρότασης

Ρήμα - Υποκείμενο – Αντικείμενο

Ρήματα : λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν πως ένα πρόσωπο, ζώο, ή πράγμα είτε ενεργεί (κάνει κάτι) είτε παθαίνει κάτι είτε έχει μια ιδιότητα, ένα χαρακτηριστικό, (είναι κάτι) είτε βρίσκεται σε μια κατάσταση.

1. Το ρήμα είμαι το πιο βασικό στοιχείο μιας πρότασης, που σημαίνει ότι μια πρόταση για να είναι σωστή πρέπει οπωσδήποτε να έχει ρήμα. Πρέπει να ξέρουμε ότι όσα ρήματα υπάρχουν, σε μια περίοδο, τόσες προτάσεις έχουμε.
2. Υπάρχουν και οι ελλειπτικές προτάσεις, που το ρήμα λείπει επειδή εννοείται εύκολα από το συνολικό νόημα της φράσης. Π.χ. Λοιπόν, έτοιμος; (Εν. είσαι)

Υποκείμενο : είναι η λέξη που φανερώνει ποιος ενεργεί, ποιος παθαίνει αυτό που λέει το ρήμα, ποιος είναι κάτι ή ποιος βρίσκεται στην κατάσταση που δηλώνει το ρήμα.

Για να βρούμε το υποκείμενο του ρήματος ρωτάμε ποιος κάνει / ποιοι κάνουν, ποιος παθαίνει / ποιοι παθαίνουν αυτό που δηλώνει το ρήμα.

1. Το υποκείμενο ενός ρήματος βρίσκεται ΠΑΝΤΑ σε πτώση ονομαστική, βρίσκεται συνήθως μπροστά από το ρήμα ή μπορεί και να ακολουθεί. Επίσης μπορεί να παραλείπεται όταν εννοείται εύκολα.
2. Το υποκείμενο ενός ρήματος μπορεί να είναι : Ουσιαστικό, Αντωνυμία (π.χ. εγώ), Επίθετο ή Μετοχή, Πρόταση με ή χωρίς άρθρο.
3. Ένα ρήμα μπορεί να έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα, οπότε μπαίνει στον πληθυντικό αριθμό.

Αντικείμενο : είναι η λέξη που δηλώνει το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει (πηγαίνει) η ενέργεια του υποκειμένου.

Για να βρούμε το αντικείμενο του ρήματος, κάνουμε την ερώτηση τι / ποιον [ή ποιου] + το ρήμα.

1. Το αντικείμενο μπαίνει συνήθως σε πτώση αιτιατική, λίγα ρήματα παίρνουν αντικείμενο σε πτώση γενική.
2. Το αντικείμενο ενός ρήματος μπορεί να είναι : Ουσιαστικό, Αντωνυμία (π.χ. τον), Επίθετο ή Μετοχή, Εμπρόθετος προσδιορισμός, Εξαρτημένη πρόταση.
3. Το αντικείμενο ακολουθεί συνήθως το ρήμα, μπορεί όμως να βρίσκεται και πριν από αυτό, όταν πρόκειται για προσωπική αντωνυμία.

Μεταβατικά και Αμετάβατα ρήματα

Τα ρήματα που χρειάζονται αντικείμενο για να συμπληρωθεί η έννοια τους λέγονται μεταβατικά (η ενέργεια τους μεταβαίνει σε κάποιο άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα), ενώ εκείνα που δε χρειάζονται αντικείμενο λέγονται αμετάβατα (η ενέργεια τους δε μεταβαίνει σε κάποιο άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα).

Π.χ. Σκάβω τον κήπο. Τι / Ποιον σκάβω; Τον κήπο (αντικ.) Άρα το σκάβω είναι μεταβατικό ρήμα.

Κοιμάμαι νωρίς συνήθως. Τι / Ποιον κοιμάμαι; Δεν υπάρχει απάντηση, οπότε το κοιμάμαι είναι αμετάβατο ρήμα.

Ασκήσεις εμπέδωσης

1. Να υπογραμμίσεις τα υποκείμενα των παρακάτω προτάσεων:

- A Οι άρρωστοι δέχτηκαν την επίσκεψη του γιατρού.
- B Εσείς προλάβετε το τρένο;
- Γ Μεγάλη φαινόταν η απόσταση ως το χωριό.
- Δ Άντρες, γυναίκες και παιδιά φαίνονταν χαρούμενοι.
- Ε Απαγορεύεται να κυκλοφορείτε στους δρόμους.
- Στ Το ότι δεν έφυγες ήταν θετικό.
- Ζ Ο υπάλληλος έξαλλος βγήκε από το γραφείο.

2. Να υπογραμμίσεις τα αντικείμενα των παρακάτω προτάσεων:

- A Ο αθλητής σκούπιζε τον ιδρώτα του.
- B Φρόντιζε τους φτωχούς και τους ανήμπορους.
- Γ Το παιδί κατάλαβε ποιο ήταν το χρέος του.
- Δ Η θεία παρατηρούσε με προσοχή τα πράγματα.
- Ε Εσένα κατηγορούσε διαρκώς για γάλα.
- Στ Τον κοιτούσε προσεκτικά από πάνω ως κάτω.
- Ζ Το άλλο πρωί μίλησε στο φίλο του χωρίς υπεκφυγές.

3. Να χαρακτηρίσετε τα υπογραμμισμένα ρήματα των παρακάτω προτάσεων ως μεταβατικά ή αμετάβατα.

1. Δε νομίζω ότι θα έρθω τελικά μαζί σου αύριο.
2. Σε κέρασε τίποτα η Μαρία όταν πήγες στο σπίτι της;
3. Θα ταξιδέψεις με πλοίο ή με αεροπλάνο;
4. Να θυμάσαι ότι πρέπει να ξεκουράζεσαι κάπου κάπου.
5. Απόψε έχουμε δεξίωση και θα ντυθούμε πολύ επίσημα.
6. Δεν του είπε ότι τα πράγματα χειροτέρεψαν.